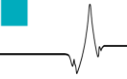

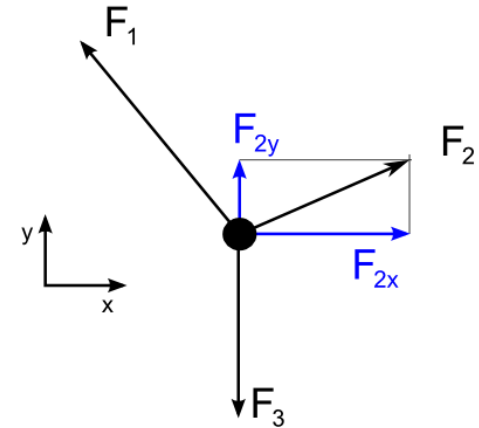
Statika tuhého tělesa

Petr Šidlof

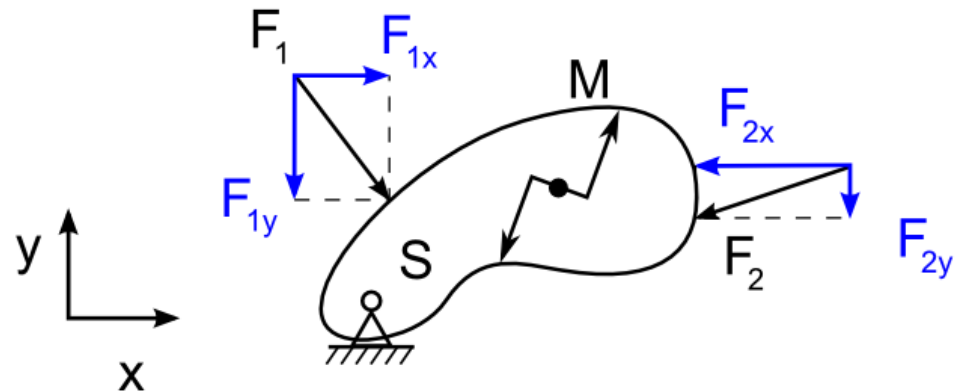

Rovnováha tuhého tělesa

Hmotný bod: v rovnováze když $\sum \vec{F} = 0$
→ rovnováha ***sil***

Tuhé těleso: v rovnováze když $\sum \vec{F} = 0, \sum \vec{M} = 0$
→ rovnováha ***sil a momentů***

Rovnováha tuhého tělesa

Silová rovnováha:

$$\rightarrow x: F_{1x} - F_{2x} = 0$$

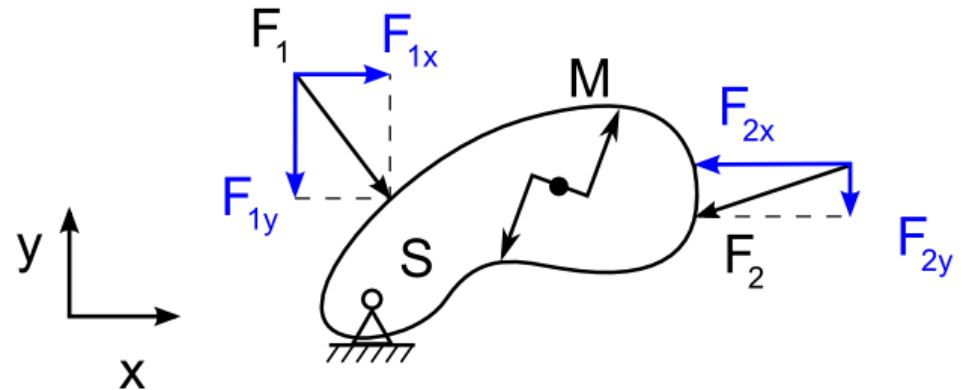
$$\uparrow y: -F_{1y} - F_{2y} = 0$$

síly .. posuvné účinky

Momentová rovnováha:

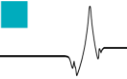
$$\curvearrowright S: \underbrace{M_{F_1} + M_{F_2} + M}_{= 0}$$

momenty.. otáčivé účinky

Poznámky

- 2D .. 3 rovnice rovnováhy (2+1)
- 3D .. 6 rovnic rovnováhy (3+3)
- silová rovnováha – lze psát v libovolném souřadném systému
- momentová rovnice – lze psát k libovolnému bodu (orientace!)

Statika vázaného tělesa

pojem síla .. abstrakce (nahrazuje působení okolních těles

→ tělesa vzájemně spojena pomocí **vazeb**

Vazba

- zprostředkovává působení těles
- omezuje vzájemnou pohyblivost – snižuje počet stupňů volnosti

Uvolnění vazby: působení tělesa nahrazeno silou a/nebo momentem

uvolnění podpěr, spojů, kloubů, svárů → **reakce**

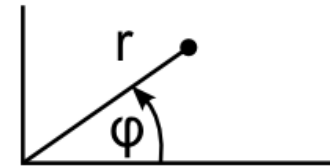
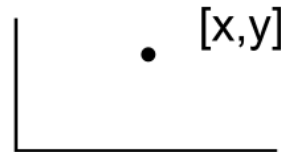

Počet stupňů volnosti (PSV)

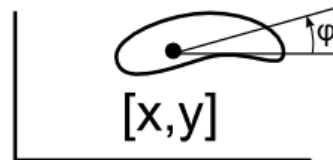
počet souřadnic nutných pro jednoznačný popis polohy systému

2D

volný hmotný bod: $PSV = 2$

volné tuhé těleso: $PSV = 3$

3D

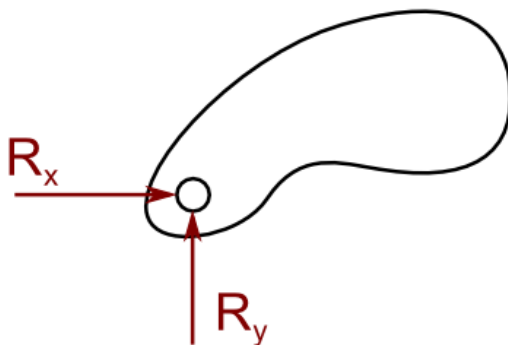
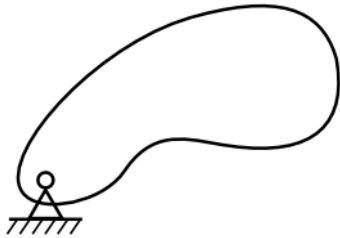
volný hmotný bod: $PSV = 3$

volné tuhé těleso: $PSV = 6$

vazby snižují PSV!

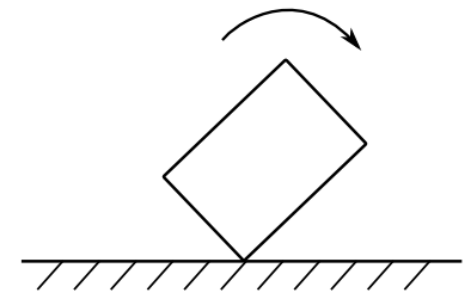

Reakce ve vazbách: kloub, ložisko

- umožňuje otáčení (blokuje posun)
- odebírá 2 SV (ve 2D) – zbývá 1 SV
- přenáší sílu o dvou složkách

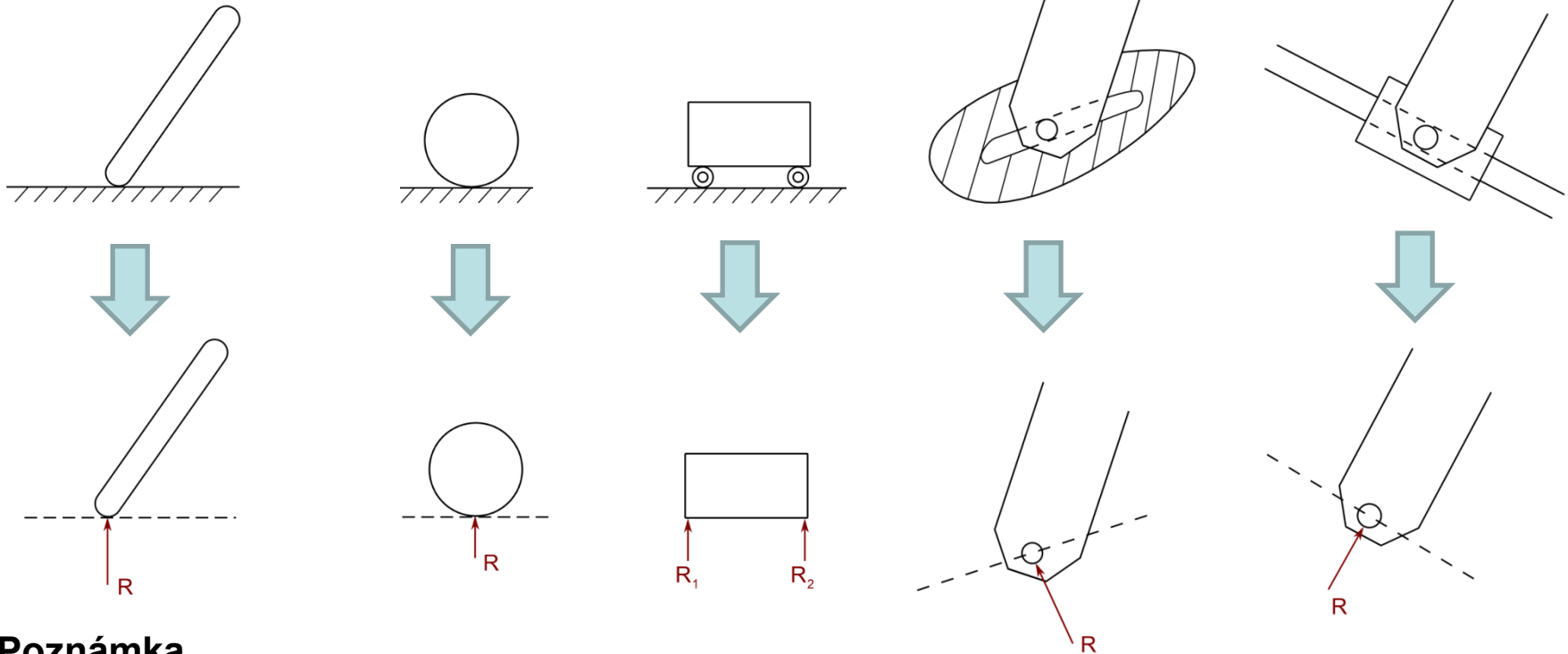
Poznámka

otáčení kolem rohu (bez prokluzu)
→ kloub

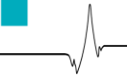

Reakce ve vazbách: hladká podpora, vedení, podepření válcem

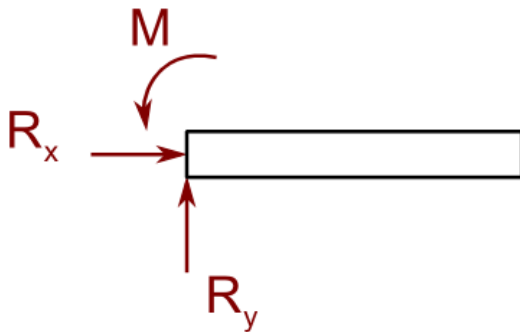
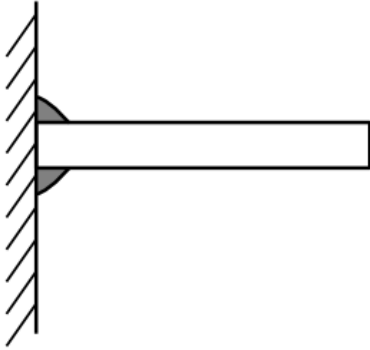

Poznámka

- v některých učebnicích klasifikováno jako **obecná vazba**
- umožňuje posun $\leftrightarrow$ a otáčení, blokuje posun $\updownarrow$
- odebírá 1SV (zbývají 2 SV)
- přenáší 1 složku síly **kolmo** na společnou tečnu křivek

Reakce ve vazbách: vetknutí

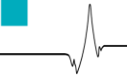

- blokuje posun $\leftrightarrow$, $\updownarrow$ i otáčení
- odebírá 3SV (zbývá 0 SV)
- přenáší 2 složky síly a moment

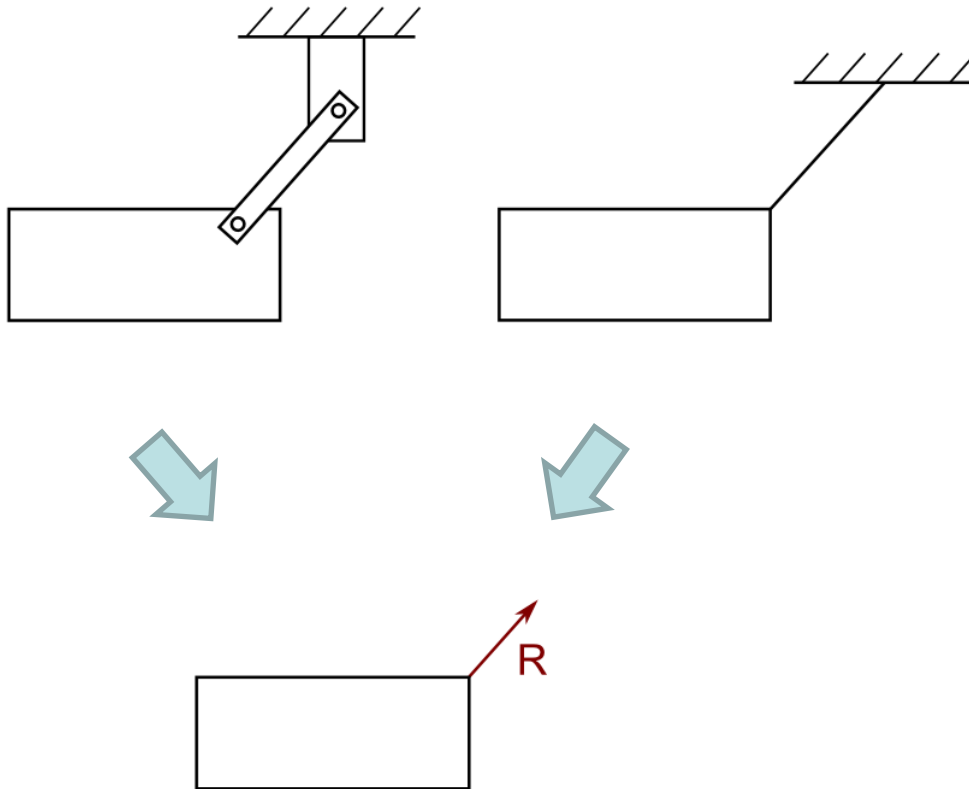
!! POZOR !!

častá chyba – zapomíná se na moment

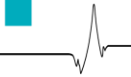

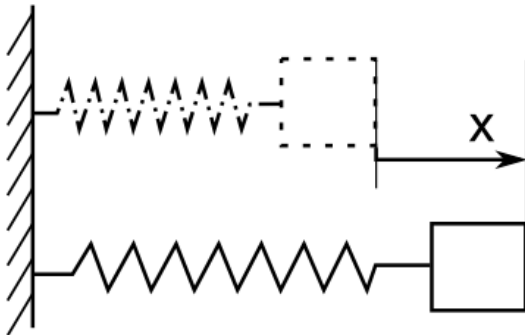
Reakce ve vazbách: lano, táhlo

- reakce **známého směru** neznámé velikosti
- odebírání 1 SV (zůstávají 2 SV)
- přenáší sílu o jedné složce
- lano je schopné přenést pouze tah (jednostranná vazba), táhlo tah i tlak

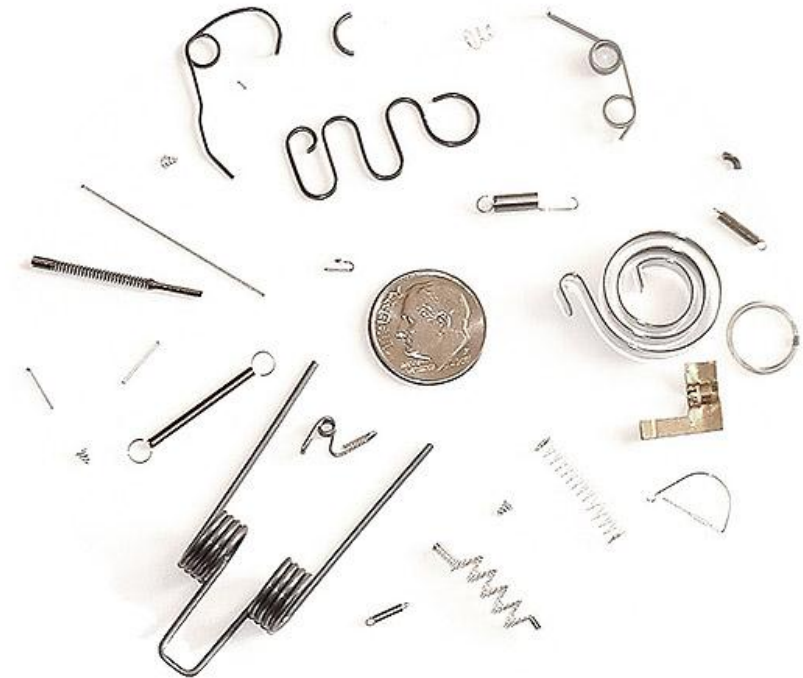

Speciální vazby: lineární pružina

$$F = k \cdot x$$

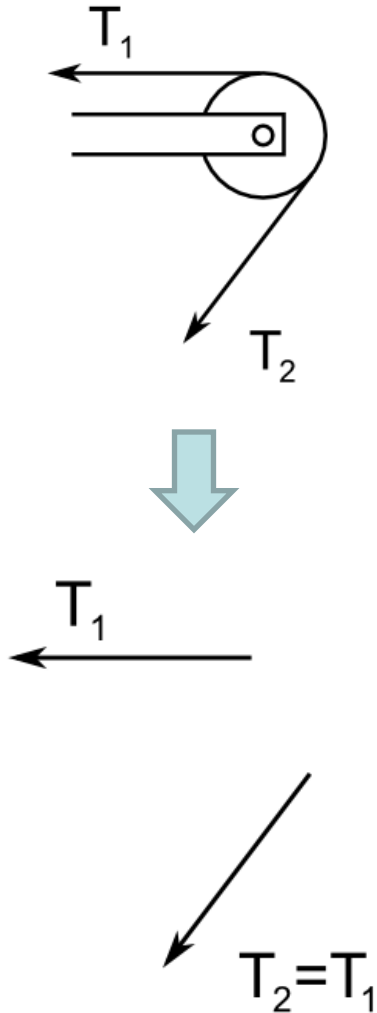
- síla úměrná natažení (stlačení) pružiny

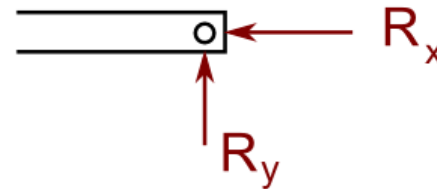
Nelineární pružiny –
obecná závislost síly na vzdálenosti

- tvrdnoucí charakteristika
- měknoucí charakteristika

Speciální vazby: (ideální) kladka

- otáčí směr síly
- momentová rovnováha $\rightarrow T_1 = T_2$
- ložisko kladky přenáší reakci se dvěma složkami

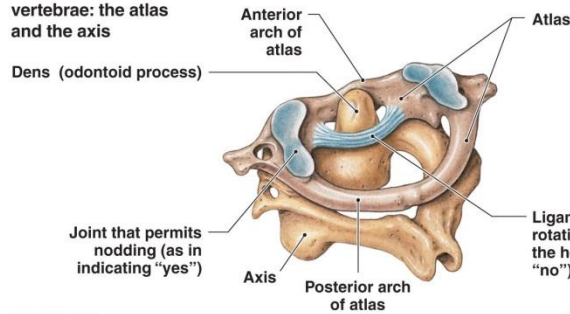

Vazby ve 3D

1. Klouby

The first two cervical vertebrae: the atlas and the axis

© 2011 Pearson Education, Inc.

axiální ložiska a klouby

Vetknutí

- 3 složky reakce, 3 momenty (blokuje 6 SV)

kulové klouby (3 složky reakce)

radiální ložiska a klouby

Řešení soustav těles a mechanismů

Postup

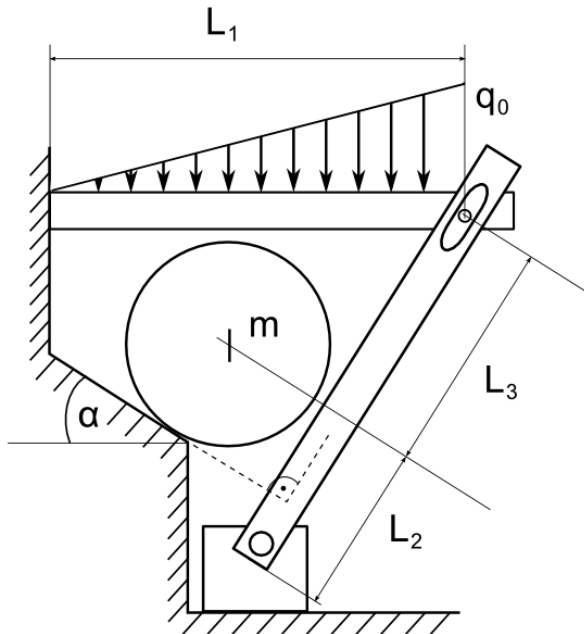
Stejně jako při řešení statiky tuhého tělesa:

- 1) Izolovat těleso, o které se zajímáme
- 2) Nákres izolovaného tělesa
- 3) Náhrada působení okolních těles reakcemi
- 4) Volba souřadného systému
- 5) Sestavení rovnic rovnováhy / pohybových rovnic

Navíc:

- uvolnění každého tělesa zvlášť
- reakce ve vazbách musí vyhovovat zákonu akce a reakce (stejná velikost, opačný směr)

Příklad – statika soustavy tuhých těles

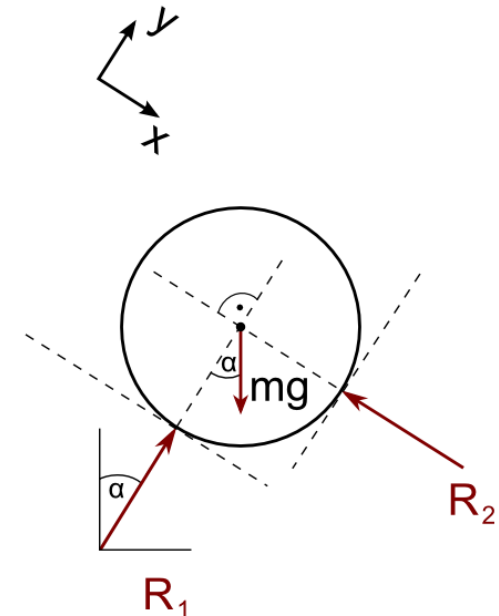
- 1) Nákres izolovaného tělesa (jedno po druhém)
- 2) Náhrada působení okolních těles reakcemi
- 3) Volba souřadného systému
- 4) Sestavení rovnic rovnováhy

A. válec

$$\rightarrow x: -R_2 + mg \sin \alpha = 0$$

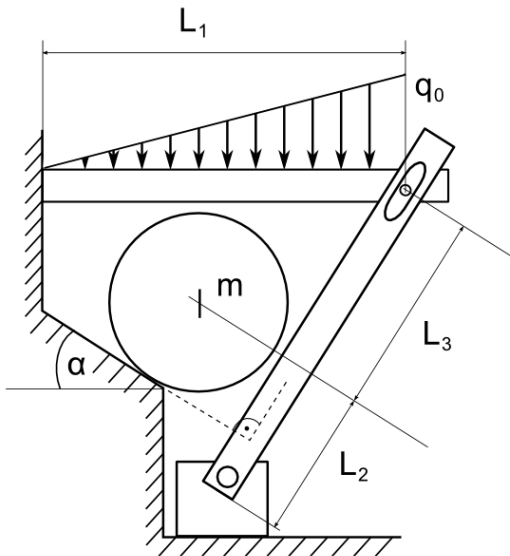
$$\nearrow y: R_1 - mg \cos \alpha = 0$$

$$\curvearrowright S: 0 = 0 \quad (\text{všechny síly prochází} \\ \text{jedním bodem – nemá smysl})$$

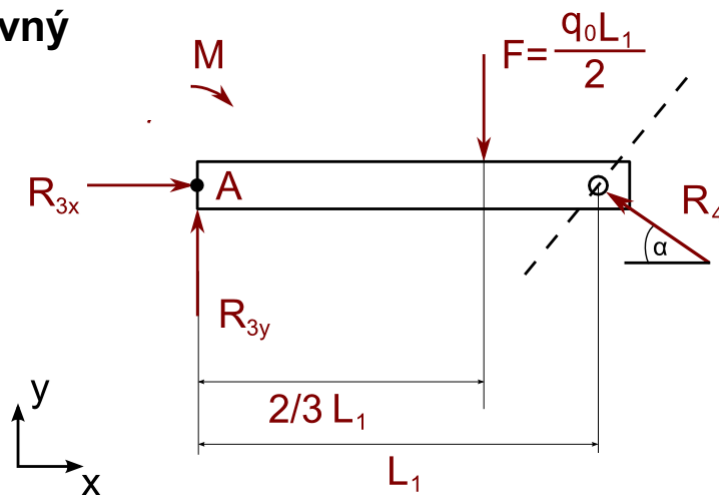

Příklad – statika soustavy tuhých těles

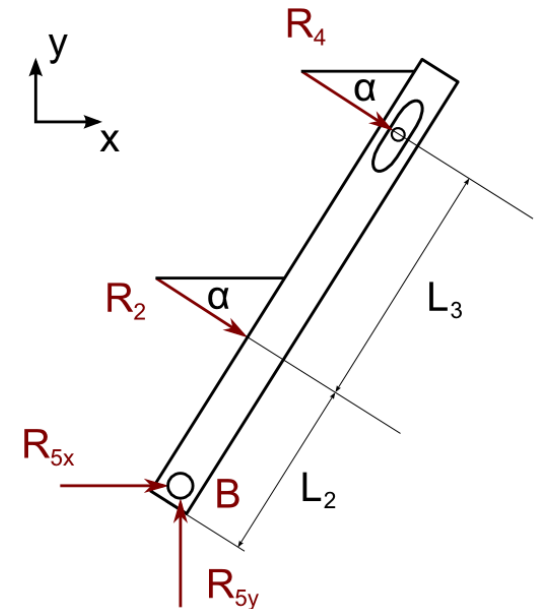

- 1) Nákres izolovaného tělesa (jedno po druhém)
- 2) Náhrada působení okolních těles reakcemi
- 3) Volba souřadného systému
- 4) Sestavení rovnic rovnováhy

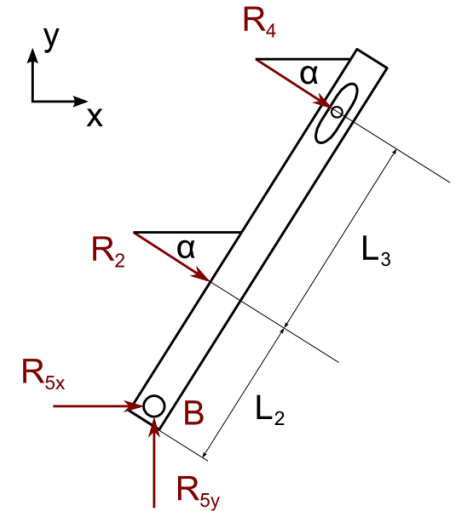
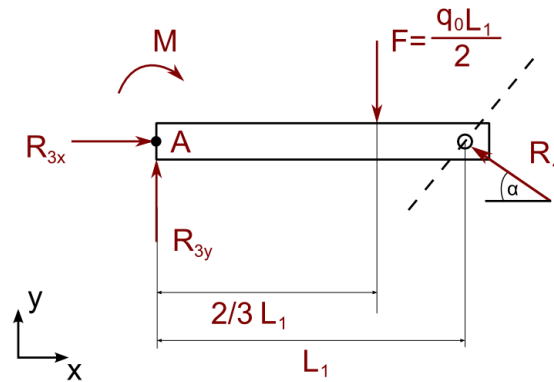
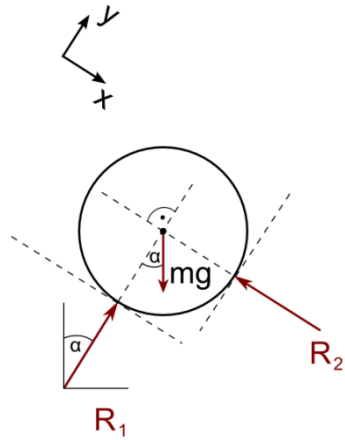
B. vodorovný nosník

C. šikmý nosník

Příklad – statika soustavy tuhých těles

Neznámé: $R_1, R_2, R_{3x}, R_{3y}, M, R_4, R_{5x}, R_{5y} \dots 8x$

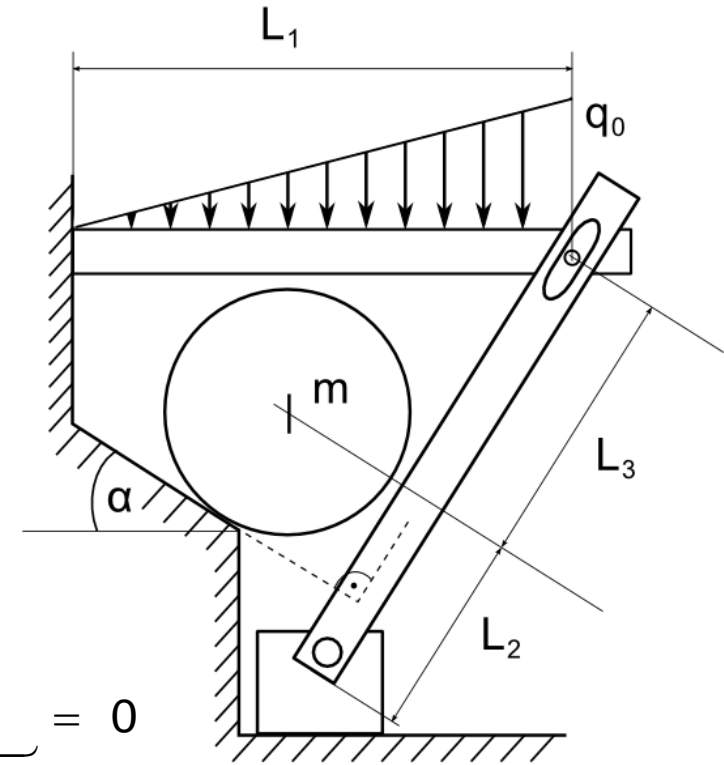
Rovnic: 8

→ **staticky určitý** případ (z rovnic rovnováhy je možné vypočítat velikost reakcí)

Statically determinate and indeterminate systems

Počet stupňů volnosti v předcházejícím příkladu:

$$i = \underbrace{2 \cdot 3}_{\substack{2 \text{ tělesa,} \\ \text{každé 3SV}}} + \underbrace{1 \cdot 2}_{\substack{1 \text{ těleso se} \\ 2 \text{ SV}}} - \underbrace{3}_{\text{vetknutí}} - \underbrace{1}_{\text{vedení}} - \underbrace{2}_{\text{klob}} - \underbrace{2 \cdot 1}_{\substack{2x \text{ hladká} \\ \text{podpora}}} = 0$$

$i = 0$ .... staticky určitá soustava (lze vypočítat reakce z RR, nemůže dojít k pohybu)

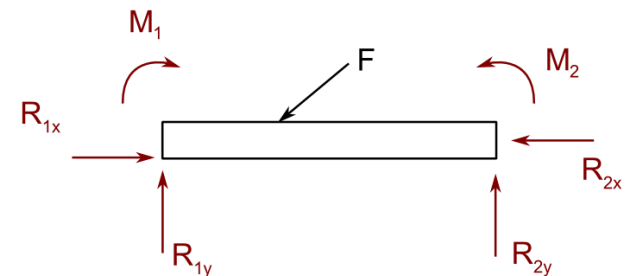
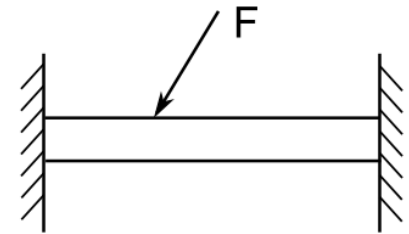
Statically určité a neurčité systémy

$i < 0$ .... staticky neurčitá soustava

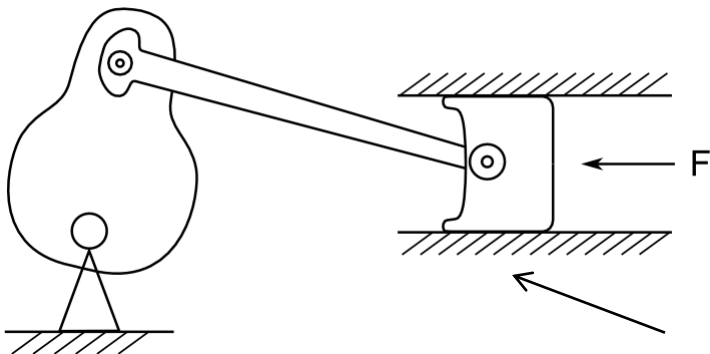
3 rovnice rovnováhy, 6 neznámých (SV)

→ **3 x staticky neurčitá soustava**, v rámci statiky tuhého tělesa nejsem schopen spočítat reakce

pružnost a pevnost ... 3 deformační podmínky → reakce

$i > 0$ .... mechanismy (umožňují pohyb)

$$i = \underbrace{3 \cdot 3}_{\substack{3 \text{ tělesa,} \\ \text{každé 3SV}}} - \underbrace{3 \cdot 2}_{\substack{3 \text{ klouby}}} - \underbrace{2}_{\substack{\text{posuvná vazba}}} = 1$$

posuvná vazba – odebrává 2SV (umožňuje pouze pohyb $\leftrightarrow$)